KenBiS

Kenniscentrum
Bipolaire Stoornissen

Jaarverslag 2014

Het Kenniscentrum Bipolaire Stoornissen streeft ernaar in Nederland de zorg voor mensen met een bipolaire (manisch-depressieve) stemmingsstoornis te verbeteren. Een tweede doel is de meest actuele kennis over deze aandoening te verzamelen, ontwikkelen en verspreiden.

Het Kenniscentrum, kortweg KenBiS, bundelt de deskundigheid van gespecialiseerde professionals, patiënten en naastbetrokkenen. Het nodigt professionals uit deel te nemen aan een groeiend netwerk van academische en psychiatrische centra en de patiëntenvereniging VMDB. De partners in het netwerk bouwen samen aan de kwaliteit van diagnostiek en behandeling.

INHOUD

Willem Nolen: “ISBD is echt een internationale vereniging” 4

Carolien Hoogenboom: “Ik heb heel veel aan de Masterclass gehad” 6

Eerste Willem Nolen Prijs uitgereikt in 2014 7

Werkgroep ontwikkelt cursus psycho-educatie 8

Elk kwartaal een levendige bijeenkomst 9

Deelnemers in 2014 11

Deelnemers en donateurs: bedankt! 11

KenBiS ondersteunt de VMDB 12

KenBiS online 12

Vier keer per jaar een visitatie 13

Actieve deelname via werkgroepen 13

Bestuur en organisatie KenBiS 14

Willem Nolen, president van de International Society for Bipolar Disorders ISBD 2012-2014

"ISBD is echt een internationale vereniging"

In 2013 werd KenBiS erkend als de officiële Nederlandse afdeling van de International Society for Bipolar Disorders (ISBD), vanwege de overeenkomsten in doelstellingen. Door deze verbinding wordt KenBiS ingebed in een groot internationaal netwerk van onderzoekers en clinici. Een netwerk dat sterk gericht is op het verbeteren van de zorg voor mensen met een bipolaire stoornis. Nederlandse onderzoekers zijn al jaren goed vertegenwoordigd op het jaarlijkse congres van de ISBD. Ralph Kupka vroeg Willem Nolen naar zijn ervaringen.

Willem, je was van 2012 tot 2014 President van de ISBD. Hoe was dat?

Dat was een bijzondere ervaring! Ik volgde illustere voorgangers op, zoals David Kupfer, Lakshmi Yatham en Michael Berk. Ik mocht leiding geven aan een echt internationale vereniging die via professionals de toekomst van bipolaire patiënten en hun verwanten probeert te verbeteren. Het was daarnaast ook heel leuk omdat de ISBD zo'n hechte club is met veel aardige mensen.

De toekomst verbeteren van patiënten en verwanten. Hoe wil de ISBD dat bereiken?

De missie van de ISBD is om voor de bipolaire stoornis hét erkende forum te zijn voor internationale samenwerking op het terrein van scholing en de communicatie van onderzoek. Zij doet dat onder meer via de organisatie van een jaarlijks congres en webinars, dus nascholing via internet. Ook zijn er diverse task forces waarin ISBD-leden zich over belangrijke thema's buigen. Verder is de ISBD medeorganisator van World Bipolar Day op 30 maart, waarmee we wereldwijd proberen het algemene publiek te bereiken.

KenBiS is de officiële Nederlandse 'chapter' van ISBD. Wat is het belang daarvan voor KenBiS?

Ik denk dat je niet per se naar het belang voor KenBiS zou moeten kijken. Je wordt vooral lid of je vormt vooral een chapter omdat je de doelstelling van de ISBD en daarmee de belangen van bipolaire patiënten en hun verwanten wilt ondersteunen. Het voordeel voor KenBiS is kostentechnisch en je kunt lid worden van één van de task forces. Tijdens mijn Presidentschap hebben trouwens vijf Europese landen een ISBD chapter gevormd, waaronder het KenBiS. Daarmee is de inbreng van Europa in de ISBD versterkt.

Willem Nolen (links) en Ralph Kupka

Van 13-16 juli 2016 zal het grote internationale ISBD-congres in Amsterdam worden georganiseerd. Kun je daar alvast iets over zeggen?

Dat we als KenBiS in 2016 het jaarlijkse congres mogen organiseren komt mede omdat we als KenBiS een sterke chapter vormen. We kunnen de wereld laten zien wat we in Nederland te bieden hebben, en dat samen met onder meer de VMDB met haar ongeveer 3000 leden.

Overigens organiseren we het samen met de International Society for Affective Disorders (ISAD), wat betekent dat er ook veel aandacht zal zijn voor unipolaire depressies.

- *"ISBD is medeorganisator van World Bipolar Day, waarmee we wereldwijd proberen het algemene publiek te bereiken."*

Carolien Hoogenboom, psycholoog bij GGZinGeest, over de Masterclass Bipolaire Stoornissen

"Ik heb heel veel aan de Masterclass gehad"

In 2014 is de Masterclass van KenBiS voor het eerst ook opengesteld voor psychologen. Daarvoor werd de training alleen aan verpleegkundigen aangeboden. Naast gezamenlijke sessies, waren er ook op meerdere dagen parallelsessies, specifiek voor verpleegkundigen of psychologen. Carolien Hoogenboom, psychotherapeute bij GGZinGeest, volgde de Masterclass kort voor zij begon met haar baan binnen het bipolaire team van GGZinGeest.

"Ik heb heel veel aan de cursus gehad. Ik heb er veel van opgestoken en gebruik de syllabus en artikelen nog geregeld als naslagwerk. De cursus vind ik vooral gericht op verpleegkundigen, maar is ook voor mij zeer leerzaam geweest, bijvoorbeeld het farmaciedeel. Als psycholoog of psychotherapeut weet je heel weinig over medicatie. Ik kan nu opmerkingen van patiënten over medicatie of bijwerkingen beter plaatsen."

De psychologensessies vond Carolien erg zinvol, zeker de verdiepingssessies. "Eigenlijk mogen er van mij meer psychologie-onderdelen in de cursus, ook omdat dit voor verpleegkundigen zeer zinvol kan zijn."

Al met al is Carolien erg enthousiast over de Masterclass: "De Masterclass is zeker aan te raden voor verpleegkundigen en psychologen die met mensen met een bipolaire stoornis (gaan) werken."

- *"Ik kan nu opmerkingen van patiënten over medicatie of bijwerkingen beter plaatsen."*

Eerste Willem Nolen Prijs uitgereikt in 2014

In september 2014 werd tijdens het Najaarssymposium Bipolaire Stoornissen voor de eerste maal de Willem Nolen Prijs uitgereikt. Deze prijs werd ingesteld bij het emeritaat van Willem Nolen als hoogleraar psychiatrie bij het UMC-Groningen.

Jennifer Hoes

De prijs bestaat uit een speciaal hiervoor vervaardigd bronzen beeldje van kunstenares Jennifer Hoes. De jaarlijkse uitreiking is een waardering voor wetenschappelijk onderzoek op het gebied van de bipolaire stoornissen, of waardering voor producten of voorstellen die tot een betere zorg kunnen leiden voor patiënten met een bipolaire stoornis of hun naastbetrokkenen.

Drie nominaties

In 2014 waren er drie nominaties voor deze prijs: Elisabeth ter Kulve, voor haar documentaire 'Dwaas en deskundig', Manon Hillegers, kinder- en jeugdpsychiater bij het UMC Utrecht, voor het al vele jaren lopende onderzoek naar kinderen van ouders met een bipolaire stoornis, en de werkgroep Psychotherapie van KenBiS, voor het ontwikkelen van een vernieuwde psycho-educatie cursus volgens de laatste wetenschappelijke inzichten. De prijs werd uitgereikt aan de werkgroep Psychotherapie (z.o.z.) en in ontvangst genomen door werkgroepvoorzitter Raphael Schulte.

Werkgroep ontwikkelt cursus psycho-educatie

De werkgroep Psychotherapie, v.l.n.r.: Raphael Schulte, Elise Knoppert-van der Klein, Dorien Postma, Malou Stoffels (NVvP), Cécile Aelberts- van de Ven (VMDB), Tim Peetoom en Petra Rijper; Nienke Jabben en Arenda Vos (NVvP) ontbreken.

Psycho-educatie voor patiënten en hun naasten heeft in Nederland al een lange traditie. In de jaren '90 van de vorige eeuw werd een psycho-educatietraining ontwikkeld die bestond uit zes bijeenkomsten. Sindsdien is er veel kennis beschikbaar gekomen en was het tijd om de cursus te actualiseren. Een multidisciplinaire werkgroep, bestaande uit alle betrokken disciplines en een afvaardiging vanuit de VMDB, heeft het bestaande aanbod aan cursussen geëvalueerd. Op basis daarvan en met inachtneming van de nieuwste wetenschappelijke inzichten, is een nieuwe cursus ontwikkeld. In samenwerking met het onderwijsbureau van de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie zijn onderwijsmaterialen ontwikkeld: een werkboek voor cursisten, een handboek voor de cursusleider en een set powerpoint-presentaties.
In 2015 wordt de nieuwe cursus getest bij KenBiS-deelnemers die zich hiervoor hebben aangemeld. In het najaar worden de resultaten ervan verwacht, waarna verbeterpunten worden doorgevoerd en de implementatie volgt.

Elk kwartaal een levendige bijeenkomst

De kwartaalbijeenkomsten in maart, juni, september en december werden ook in 2014 weer georganiseerd op de locaties van een viertal deelnemende instellingen. De bijeenkomsten stonden in het teken van beleidsvorming, kennisuitwisseling en het stimuleren van nieuwe en lopende onderzoeksprojecten.

Steeds zijn er in de ochtend gelijktijdig vergaderingen van het bestuur, de raad van toezicht en de verschillende werkgroepen. De deelnemersraad komt rond het middaguur bijeen, waarbij de vertegenwoordigers van de deelnemende instellingen ervaringen uitwisselen over actuele kwesties rond zowel behandeling als organisatie en beleid.
In de middag is er aansluitend de klinisch-wetenschappelijke vergadering, die wordt geaccrediteerd door de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie, het Kwaliteitsregister voor Verpleegkundigen en Verzorgenden en het Verpleegkundig Specialisten register.

In 2014 vonden de goed bezochte en levendige bijeenkomsten plaats in Leiden, Zeist, Hoofddorp en Groningen. Hieronder een overzicht van het brede scala aan actuele onderwerpen besproken in de klinisch-wetenschappelijke vergaderingen.

Klinisch-wetenschappelijke vergaderingen in 2014

GGZ Leiden (28 maart)

- Anja Stevens, psychiater Dimence; Elise Knoppert-v.d. Klein, psychiater GGZ Leiden Rivierduinen, Pieternel Kölling, psychiater Delta psychiatrisch centrum; Bart Geerling, VS manager bedrijfsvoering Dimence: *Werkgroep Zwangerschap en Psychiatrie*
- L. Kaarsgaren, psychiater, polikliniek bipolaire stoornissen, GGZ Leiden: *FACTmatig werken op de polikliniek bipolaire stoornissen*
- Lucija Abramovic en Annabel Vreeker, AIOS, UMC Utrecht: *Breinstructuur en cognitief functioneren in patiënten met een bipolaire stoornis*
- Dr. Saskia Palmen, (Kinder)psychiater UMC Utrecht Hersencentrum en klinisch coördinator NHB-Psy & Dr. Inge Huitinga, directeur Nederlandse

Hersenbank en projectleider NHB-Psy, Nederlands Herseninstituut: *De Nederlandse Hersenbank voor Psychiatrie*

Altrecht, Zeist (13 juni)

- Jan Willem Renes, psychiater, namens de KenBiS werkgroep ROM (routine outcome monitoring): *Stand van zaken ROM bipolair*
- Nienke van der Voort, verplegingswetenschapper/promovendus, Hogeschool Inholland, GGZ inGeest/VUMC en Dimence: *Collaborative Care voor patiënten met bipolaire stoornis: een RCT. De resultaten*
- Dr. M.B. Rookmaker, nefroloog Universitair Medisch Centrum Utrecht: *Lithium nefropathie*
- Dr. Ir. R.J. Slingerland, klinisch chemicus Isala klinieken Zwolle: *Lithium metingen: achtergrond bij de verschillende meetmethoden*

GGZinGeest, Hoofddorp (19 september)

- Marieke van der Werf-Eldering, namens de KenBiS werkgroep Cognitie: *Stand van zaken met betrekking tot ontwikkelingen en plannen van de werkgroep*
- Rixt Riemersma-van der Lek, psychiater polikliniek Bipolaire Stoornissen, UMCG: Dement of depressief?
- Karlijn Becking, MD-PhD student, UMCG: *Immuun activatie in relatie tot manische symptomen in depressieve patiënten*
- Wendela ter Meulen, Psychiater i.o., Academische Werkplaats Bipolaire Stoornissen (GGZ inGeest: *De behandeling van bipolaire stoornissen in de eerste lijn*

UMC-Groningen (12 december)

- Bart Geerling, namens de KenBiS werkgroep Bedrijfsvoering: *Stand van zaken met betrekking tot ontwikkelingen en plannen van de werkgroep*
- Prof. Ralph Kupka, hoogleraar bipolaire stoornissen VU Medisch Centrum, psychiater GGZ inGeest en Altrecht, en voorzitter KenBiS: *Update Multidisciplinaire Richtlijn Bipolaire Stoornissen*
- *Vertoning en nabespreking van film Ver van Daan*

Deelnemers in 2014

Ook in 2014 breidde KenBiS verder uit in de richting van een landelijke dekking. Een landelijke dekking is van groot belang voor onze belangrijkste doelstelling: het bevorderen van kwalitatief goede patiëntenzorg voor mensen met een bipolaire stoornis.

Dit zijn de instellingen die KenBiS in 2014 met menskracht, financieel en/of organisatorisch ondersteunden, in alfabetische volgorde:

- Academisch Ziekenhuis Maastricht, afdeling psychiatrie (Maastricht)
- Altrecht (Utrecht)
- Arkin / Punt P (Amsterdam)
- Antes Delta Psychiatrisch Centrum (Rotterdam)
- Dimence (Almelo, Deventer, Zwolle)
- GGNet (Zutphen en Apeldoorn)
- GGZ Friesland (Leeuwarden, Heerenveen, Drachten, Sneek, Dokkum)
- GGZ Eindhoven en De Kempen
- GGZ inGeest / VU Medisch Centrum afdeling Psychiatrie (Amsterdam, Hoofddorp)
- GGZ Noord-Holland Noord (Heerhugowaard)
- Mediant (Enschede)
- Pro Persona (Arnhem, Nijmegen, Ede, Tiel)
- PsyQ (Den Haag)
- Reinier van Arkel Groep (’s Hertogenbosch)
- Rivierduinen: GGZ Leiden, GGZ Rijnstreek, GGZ Haagstreek
- Sint Antonius Ziekenhuis, PAAZ (Sneek)
- Trimbos Instituut (Utrecht)
- UMC Groningen, Universitair Centrum Psychiatrie (Groningen)
- UMC Utrecht, afdeling psychiatrie (Utrecht)
- Vereniging voor Manisch-Depressieven en Betrokkenen (VMDB)

Deelnemers en donateurs: bedankt!

Wij bedanken alle deelnemende instellingen dat zij ook in deze tijd van schaarste KenBiS financieel en met de kostbare tijd van hun professionals ondersteunen, en ons helpen om onze doelstellingen waar te maken.

Wij bedanken onze donateurs voor hun belangstelling voor en hun bijdrage aan KenBiS. Geïnspireerde en gemotiveerde professionals (psychiaters, verpleegkundigen, psychologen, managers en ervaringsdeskundigen) zijn de onmisbare schakel tussen de individuele patiënt met een bipolaire stoornis en ons landelijke netwerk, dat beoogt om de kwaliteit van zorg voor de patiënt steeds verder te verhogen.

KenBiS ondersteunt de VMDB

KenBiS heeft een hechte band met de Vereniging voor Manisch Depressieven en Betrokkenen (VMDB). KenBiS en VMDB zijn complementaire instituties met gedeelde doelstellingen. De relatie gaat terug tot de begindagen van de Lithium Plus Werkgroep, de voorganger van KenBiS.

Sinds 2014 draagt KenBiS de kosten van de landelijke dagen van de VMDB. Dit omdat de VMDB door veranderd overheidsbeleid aanzienlijk minder subsidie ontvangt. De landelijke dagen spelen een belangrijke rol in het bijeen brengen en de emancipatie van patiënten en betrokkenen. Het opbouwen van netwerken voor de uitwisseling van kennis en ervaringen is een belangrijk middel om innovatie en kwaliteitsverbetering te bevorderen. Ook de vertegenwoordiging van de VMDB in de deelnemersraad geeft steeds weer belangrijke impulsen hieraan.

KenBiS online

KenBiS is voor een breed publiek toegankelijk via de website www.kenbis.nl. De website geeft informatie over de bipolaire stoornis, is een bron voor richtlijnen, meetinstrumenten en voorlichtingsmateriaal. De bezoeker vindt er nieuws en een agenda van bijeenkomsten die direct of indirect betrekking hebben op bipolaire stoornissen. Ook zijn er links te vinden naar belangrijke publicaties, zoals de richtlijn voor bipolaire stoornissen, en gerenommeerde Nederlandstalige en anderstalige websites op het vakgebied. Via de website is contact te leggen met KenBiS als er vragen of opmerkingen zijn.

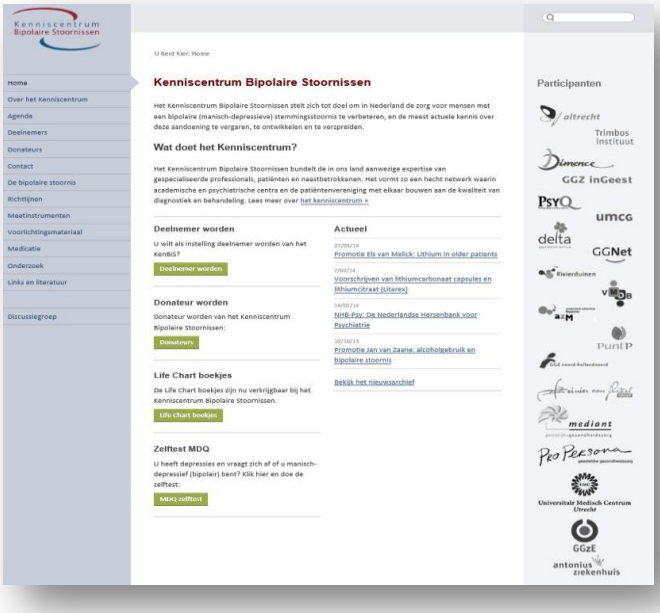

De website werd in 2014 ca. 16.000 keer per maand bezocht.

Vier keer per jaar een visitatie

Het bestuur stelde in 2013 een visitatiereglement vast en voerde dit in 2014 in. In het reglement is vastgelegd hoe aanvragen van instellingen voor deelname beoordeeld worden en hoe de visitatie van deze instellingen verloopt. De visitatie heeft naast een beoordelend vooral een constructief karakter: hoe kan de instelling geadviseerd en ondersteund worden om het vereiste kwaliteitsniveau te halen of houden? De visitaties vinden viermaal per jaar plaats, en wel bij de instelling die de kwartaalbijeenkomst organiseert.

- *De visitatie heeft naast een beoordelend vooral een constructief karakter*

Actieve deelname via werkgroepen

In 2014 waren de volgende KenBiS-werkgroepen actief vanuit de deelnemende instellingen: Meetinstrumenten en ROM; Verpleegkundige Zorg; Kinderwens en Zwangerschap; Cognitieve Stoornissen; Vroege Herkenning; Kinderen en Adolescenten; Ouderen; Farmacotherapie; Psychotherapie; Visitatie; Masterclass; Bedrijfsvoering; Communicatie & Website.
Enkele werkgroepen verzorgden presentaties op de Klinisch-Wetenschappelijke Vergadering.

Bestuur en organisatie KenBiS

Doelstellingen

De stichting heeft tot doel:

- Het verbeteren van de zorg in Nederland voor mensen met een bipolaire (manisch-depressieve) stemmingsstoornis en hun direct betrokkenen.
- Het verzamelen, ontwikkelen en verspreiden van kennis over de aandoening. Daarbij gaat het om de diagnostiek en de behandeling van de bipolaire stoornis, maar ook om kennis gericht op het verbeteren van het welzijn en maatschappelijk functioneren van de patiënt.

De stichting bereikt deze doelen door:

- te bevorderen dat de deelnemers gespecialiseerde zorg aanbieden, consultaties verzorgen en second opinions uitbrengen
- voorlichtingsactiviteiten, cursussen, trainingen en symposia te organiseren op het gebied van diagnostiek en behandeling
- andere organisaties te adviseren over de juiste zorg
- wetenschappelijk onderzoek te stimuleren en ondersteunen

Meer informatie over de doelen en hoe KenBiS ze realiseert, is te vinden in bijvoorbeeld de statuten en het beleidsplan (zie www.kenbis.nl).

Bureau

De organisatie van KenBiS wordt geregeld vanuit het KenBiS-bureau. Het bureau telt twee medewerkers. Sinds de oprichting in 2009 is Paula Rinkema manager van het bureau. Paula is jarenlang manager geweest van de bipolaire poli bij Altrecht. Na het vertrek van Ank de Haan in 2014, is Tanja Dijk, management assistente bij SCBS Bipolaire Stoornissen van Dimence, het bureau als managementassistente komen versterken. Zowel Paula als Tanja verricht werkzaamheden ter ondersteuning voor de Raad van Toezicht, het bestuur en de deelnemersraad van KenBiS. Taken van het bureau zijn onder andere de organisatie van de vergaderingen, de organisatie van de Masterclass Bipolaire Stoornissen en de levering van de lifecharts die KenBiS uitgeeft. In 2014 is KenBiS verder ondersteund door Matthijs Abeelen (webmaster).

Paula Rinkema (rechts) en Tanja Dijk

Historie

Het Kenniscentrum ontstond in 2004 uit een gezamenlijk initiatief van professionals, patiënten en betrokkenen, en is sinds 2009 samengegaan met de Lithium Plus Werkgroep. Deze werkgroep was 25 jaar eerder opgericht en had vergelijkbare doelstellingen. Hieruit ontstond de stichting Kenniscentrum Bipolaire Stoornissen (Engelse naam: Dutch Foundation for Bipolar Disorders).

Financiën

De stichting heeft een ANBI-status en wordt gesubsidieerd door de deelnemende GGZ-instellingen met een vaste jaarlijkse bijdrage. Daarnaast zijn er de inkomsten van de individuele donateurs en van de Masterclass. Wij hebben besloten om geen donaties van (farmaceutische) bedrijven te accepteren om de onafhankelijkheid van KenBiS te waarborgen. Een belangrijk deel van de inkomsten wordt gebruikt om het bureau te financieren; de bureaumedewerkers zijn immers essentieel voor het goed functioneren van KenBiS. Voor details wordt verwezen naar de jaarrekening 2014.

Organigram

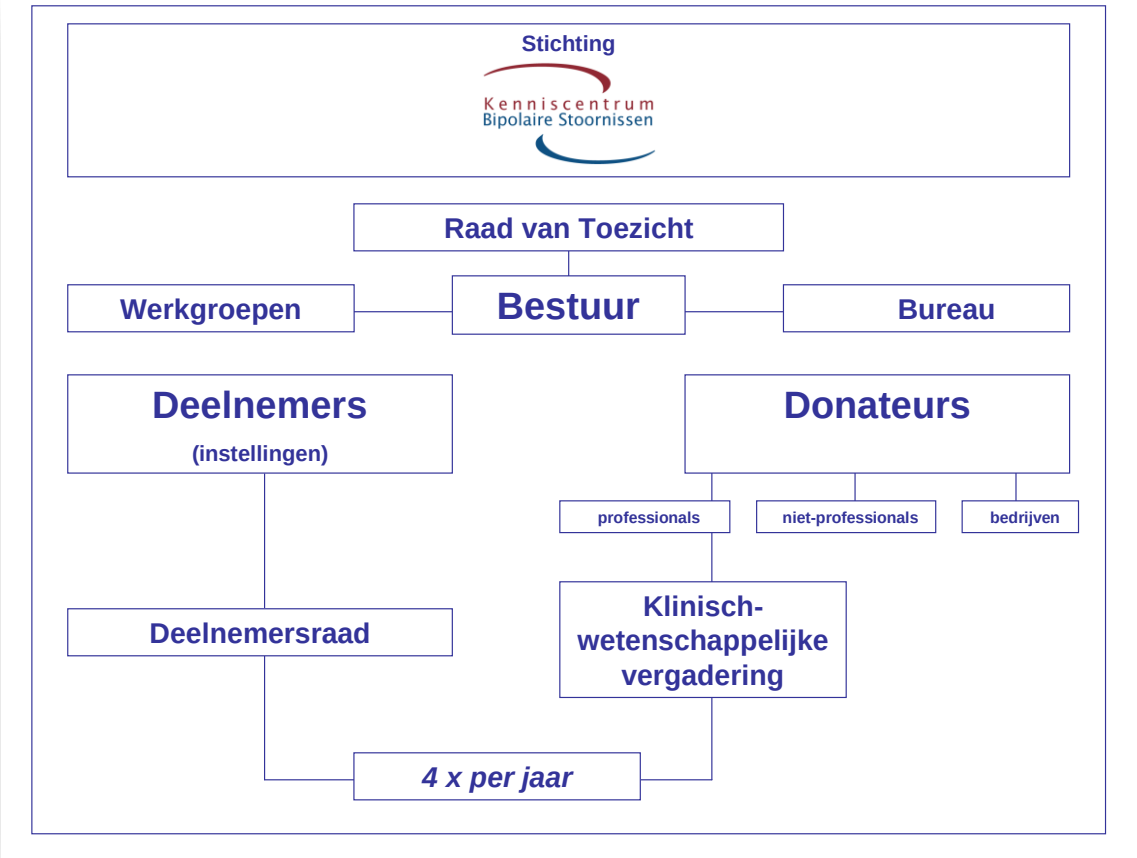

Samenstelling bestuur in 2014
Prof. dr. R.W. (Ralph) Kupka, psychiater, hoogleraar bipolaire stoornissen, voorzitter
Mw. A.W.M.M. (Anja) Stevens, psychiater, secretaris
Dhr. A. (Bart) Prins, betrokkene, penningmeester
Mw. M. (Marijke) Burger, ervaringsdeskundige, lid
Dr. P.J.J. (Peter) Goossens, verpleegkundig specialist, lid
Mw. Dr. R. (Rixt) Riemersma, psychiater, lid

Samenstelling Raad van Toezicht in 2014
Dhr. F. (Frits) Loomeijer, bestuurder, voorzitter
Mw. Dr. E.A.M. (Elise) Knoppert – van der Klein, psychiater, lid
Dr. P.F. (Raphael) Schulte, psychiater, lid

Samenstelling bureau in 2014
Mw. P. (Paula) Rinkema, manager (gedetacheerd vanuit Altrecht)
Mw. A. (Ank) de Haan, managementassistent (gedetacheerd vanuit Altrecht tot 01-09)
Mw. T. (Tanja) Dijk, managementassistent (gedetacheerd vanuit Dimence vanaf 01-09)
Dhr. M. (Matthijs) Abeelen, webmaster (freelance)

KenBiS, juli 2015